

สามเหลี่ยมพัฒนาจังหวัดอย่างบูรณาการ

พลังจังหวัด - มหาวิทยาลัย - ภาควิชาช่วยพัฒนา

ประเวศ วะสี

บทความประกอบการประชุมโครงการมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
กับการพัฒนาจังหวัดนครนายกและจังหวัดสระแก้วอย่างบูรณาการ
๒๙ กุมภาพันธ์ - ๑ มีนาคม ๒๕๕๙
ณ จังหวัดนครนายก

๑.

การพัฒนาอย่างบูรณาการต้องเอาพื้นที่เป็นตัวตั้ง

หัวใจของความร่มเย็นเป็นสุขคือการพัฒนาอย่างบูรณาการ ไม่ใช่การพัฒนาแบบแยกส่วน

การพัฒนาแบบแยกส่วนจะนำไปสู่สภาวะวิกฤตเสมอ การพัฒนาปัจจุบันมักทำแบบแยกส่วน เช่น การพัฒนาเศรษฐกิจที่เอาเงินเป็นตัวตั้ง แยกส่วนจากความสมดุลของชีวิต สังคม และสิ่งแวดล้อม หรือการศึกษาที่เอาวิชาเป็นตัวตั้งแยกส่วนจากชีวิตและสังคม หรือการพัฒนาที่เอากรมเป็นตัวตั้ง เพราะกรมนั้นแยกส่วนและรวมศูนย์อำนาจ การพัฒนาอย่างบูรณาการต้องเอาพื้นที่เป็นตัวตั้งคือ ชุมชน ท้องถิ่น และจังหวัด

แต่ละจังหวัดโดยเฉลี่ยจะมีประมาณ ๑๐ อำเภอ ๑๐๐ ตำบล ๑,๐๐๐ หมู่บ้าน

แต่ละชุมชนหรือหมู่บ้านต้องพัฒนาอย่างบูรณาการ โดยมีกระบวนการชุมชน อันประกอบด้วย (๑) สภาผู้นำชุมชน ซึ่งเกิดจากการก่อตัวขึ้นมาของผู้นำประเภทต่างๆ ประมาณ ๔๐-๕๐ คน (๒) การสำรวจข้อมูลชุมชน โดยสภาผู้นำชุมชน การมีข้อมูลทำให้เกิดความคิดเพื่อ (๓) จัดทำแผนชุมชน ซึ่งเป็นแผนพัฒนาอย่างบูรณาการหรือแผนเฉพาะเรื่องสุดแต่กรณี (๔) เสนอสภาประชาชนหรือสภาชุมชน อันได้แก่ที่ประชุมของคนทั้งชุมชน ชุมชนมีประชากรประมาณ ๕๐๐ - ๑,๐๐๐ คน จึงมีส่วนร่วมได้โดยตรง เป็นประชาธิปไตยชุมชน (๕) การขับเคลื่อนแผนชุมชน โดยคนทั้งหมดโดยชุมชน (๖) เกิดการพัฒนาอย่างบูรณาการ คือ ๘ องค์ประกอบเชื่อมโยงกัน คือ

**เศรษฐกิจ – จิตใจ – สังคม – วัฒนธรรม –
สิ่งแวดล้อม – สุขภาพ – การศึกษา – ประชาธิปไตย**

แต่ละเรื่องสามารถตั้งเป้าหมายได้ เช่น

เรื่อง เศรษฐกิจ จะสร้างสัมมาชีพเต็มพื้นที่

เรื่อง สังคม จะเป็นสังคมไม่ทอดทิ้งกัน

ฯลฯ

สภาผู้นำชุมชนคือ องค์กรชุมชน ความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน คือ ปัจจัยของความสำเร็จ การสนับสนุนที่ถูกต้องจากภายนอกจะทำให้ชุมชนเข้มแข็งมากขึ้น และทำได้ดีขึ้น

อบต. หรือเทศบาลตำบล ควรสนับสนุนกระบวนการชุมชนใน ๑๐ หมู่บ้านในสังกัดของตน และความร่วมมือระหว่างชุมชน นอกเหนือไปจากองค์กรการปกครองท้องถิ่นที่เป็นทางการแล้ว ถ้ามีสภาผู้นำชุมชนระดับตำบลด้วยยิ่งเป็นการดี อย่างที่นายประยงค์ รณรงค์ ผู้ได้รับรางวัลแมกไซไซ เป็นผู้นำสภาตำบลไม้เรียง จังหวัดนครศรีธรรมราช

๑ คณะวิชา ต่อ ๑ ตำบล ๑ บริษัทต่อ ๑ ตำบล องค์กรต่าง ๆ ทั้งทางภาครัฐ ภาคเอกชน และภาควิชาการมีมาก ซึ่งควรไปสนับสนุนการพัฒนาอย่างบูรณาการ เช่น ๑ บริษัทต่อ ๑ ตำบล หรือ ๑ คณะวิชาต่อ ๑ ตำบล ๑ กองต่อ ๑ ตำบล ๑ มูลนิธิต่อ ๑ ตำบล

โดยเข้าใจว่าการพัฒนาไม่ใช่การเอาเงินไปให้ หรือสั่งให้ทำ แต่เป็นการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ (Interactive learning through action) ในสถานการณ์จริง

การพัฒนาจังหวัดอย่างบูรณาการโดยเอาชุมชนท้องถิ่นเป็นตัวตั้ง จังหวัดอำนาจเจริญ เป็นตัวอย่างที่ทุกภาคส่วนรวมตัวกันประมาณ ๓ หมื่นคน จัดทำธรรมนูญการจัดการตนเองของ จังหวัดอำนาจเจริญ โดยตั้งเป้าหมายทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม การศึกษา วัฒนธรรม และอื่นๆ และเอาเป้าหมายนี้สื่อสารให้รู้ตรงกันทุกภาคส่วน ทั้ง ๕๓ ตำบลของจังหวัด แล้วทุกภาคส่วน ทั้งชุมชน ท้องถิ่น อบจ. ผู้ว่าราชการจังหวัด ภาคธุรกิจ ภาคการศึกษา และองค์กรพัฒนาเอกชน ร่วมกันขับเคลื่อนเต็มพื้นที่ ตามยุทธศาสตร์ประชารัฐของรัฐบาล การรวมตัวกันเป็นกลไกประชารัฐ จังหวัดเพื่อเป็นเครื่องมือขับเคลื่อนการพัฒนาทั้งจังหวัดก็ทำงานขึ้น

๒.

ความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานราก

เศรษฐกิจฐานรากมีความสำคัญต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศ เพราะเป็นเศรษฐกิจจริง (real economy) ในขณะที่เศรษฐกิจข้างบนเป็นเศรษฐกิจการเงิน ซึ่ง ๙๙ เปอร์เซ็นต์ ไม่มีเศรษฐกิจจริงรองรับ เป็นฟองสบู่หรือมายาคติ จึงผันผวนและวิกฤตได้ง่าย

นอกจากนั้นเศรษฐกิจฐานราก ซึ่งหมายถึงเศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่นยังเป็นเศรษฐกิจบูรณาการ ที่บูรณาการอยู่กับชีวิต สังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ดังกล่าวข้างต้น จึงเป็นปัจจัยของความร่มเย็นเป็นสุข

ฉะนั้น ในยุทธศาสตร์ประชารัฐเพื่อความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากจึงเรียกร้องบทบาทของทุกฝ่ายร่วมกัน

เป้าหมายของเศรษฐกิจฐานรากคือ การมีสัมมาชีพเต็มพื้นที่

โดยมีองค์ประกอบอย่างน้อย ๑๐ เรื่องด้วยกัน คือ

- (๑) เศรษฐกิจชุมชน ฐานเกษตรกรรม
- (๒) การแปรรูปอาหาร และความเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์อาหาร
- (๓) อุตสาหกรรมชุมชน ตลาดชุมชน วิสาหกิจชุมชน
- (๔) การท่องเที่ยวชุมชน
- (๕) พลังงานชุมชน
- (๖) ธนาคารต้นไม้
- (๗) การแพทย์แผนไทยและสมุนไพร
- (๘) การมีวิชาช่าง เต็มทั้งตำบล
- (๙) สถาบันการเงินของชุมชนระดับตำบล
- (๑๐) ระบบข้อมูลข่าวสารและสื่อสารชุมชน

ภาครัฐ ภาคธุรกิจ ภาคการศึกษา มีเทคโนโลยีและความเชี่ยวชาญที่จะสนับสนุนความเข้มแข็งของแต่ละองค์ประกอบของเศรษฐกิจฐานราก ฉะนั้นถ้าทุกภาคส่วนสนับสนุนความเข้มแข็งเศรษฐกิจฐานราก ฐานของประเทศก็จะแข็งแรงโดยรวดเร็ว

๓.

สามเหลี่ยมพัฒนาจังหวัดอย่างบูรณาการ

ความร่วมมือพัฒนาจังหวัดนครนายกและจังหวัดสระแก้วอย่างบูรณาการในครั้งนี้ เป็นการทดลองความร่วมมือระหว่าง ๓ ฝ่าย ตามรูปข้างล่าง ดังนี้

(๑) พลังจังหวัด

(๒) มหาวิทยาลัยมศว.

(๓) ภาคช่วยพัฒนา

สามเหลี่ยมพัฒนาจังหวัดอย่างบูรณาการ

- (๑) **พลังจังหวัด** หมายถึงพลังทั้งหมดในพื้นที่จังหวัด ทั้งชุมชน ท้องถิ่น ภาครัฐ ภาคธุรกิจ ภาคการศึกษา ภาคการสื่อสาร วัด องค์กรพัฒนาเอกชน ฯลฯ เป็นผู้ปฏิบัติการพัฒนา
- (๒) **มหาวิทยาลัย** ในที่นี้คือมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยประกอบด้วยคณะวิชา และสถาบันต่างๆ ซึ่งเหมาะแก่การพัฒนาพื้นที่ แต่ที่ผ่านมามหาวิทยาลัยเน้นการเรียนการสอนโดยเอาวิชาเป็นตัวตั้ง ไม่ได้เน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง การที่มศว.มีปณิธานที่จะทำงานร่วมกับจังหวัดนครนายกและจังหวัดสระแก้ว จึงมีความสำคัญยิ่งนัก เพราะจะได้วิชาการและเทคโนโลยี ซึ่งมหาวิทยาลัยมีอยู่มากมาย ไปสนับสนุนชุมชนท้องถิ่นให้เข้มแข็ง ชุมชนท้องถิ่นต้องการวิชาการเป็นอย่างมาก ในขณะที่มหาวิทยาลัยก็มีวิชาการ แต่ความต้องการกับการมีวิชาการไม่ได้มาพบกัน การที่มหาวิทยาลัยลงมาทำงานกับพื้นที่จะทำให้รู้ความจริงประเทศไทย สามารถพัฒนาและมีนวัตกรรมในเทคโนโลยีต่างๆ ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ความเป็นจริง จะเป็นการสร้างวงจรทางปัญญาใหม่ จากปัญญาที่ลอยตัวอยู่ในบรรยากาศสุญญากาศ (รูป ก.) ไม่เป็นวงจรทางปัญญาจากดินสู่ฟ้าจากฟ้าสู่ดิน (รูป ข.)

(ก) วงจรทางปัญญา
ซึ่งลอยอยู่ในนภากาศ สุญญากาศ

(ข) วงจรทางปัญญาจากดิน
(ชีวิตจริงปฏิบัติจริง)-สู่ฟ้า จากฟ้าสู่ดิน

ปัญญาที่ลอยตัวอยู่ในนภากาศสุญญากาศ หมายถึง การสอนตามตำราไม่ได้ผ่านการทดสอบจากการปฏิบัติจริง จากดินสู่ฟ้าจากฟ้าสู่ดิน ดินหมายถึงความรู้ที่ได้จากชีวิตจริง ปฏิบัติจริง แล้วเอามาวิเคราะห์สังเคราะห์ให้เป็นปัญญาที่สูงขึ้น (สู่ฟ้า) แล้วเอาลงไปปฏิบัติอีก ทุกรอบที่หมุนจากดินสู่ฟ้าจากฟ้าสู่ดิน จะทำให้การปฏิบัติดีขึ้น และทฤษฎีดีขึ้น

ฉะนั้น การที่มหาวิทยาลัยลงไปทำงานกับพื้นที่จึงเป็นการปฏิรูปการเรียนรู้ จากการเรียนรู้ที่เอาวิชาเป็นตัวตั้งไปเป็นเอาความจริงของชีวิตเป็นตัวตั้ง และจะพบว่าสิ่งที่จะทำให้ทำอะไรให้สำเร็จต้องอาศัยการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ (Interactive learning through action) ในสถานการณ์จริง

การเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติในสถานการณ์จริง เป็นการเรียนรู้ที่สำคัญที่สุด เพราะทำให้ฝ่าความยากไปสู่ความสำเร็จ ในขณะที่การท่องวิชาไม่สามารถแก้ปัญหาใดๆ ได้ นอกจากนั้น การเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ ยังก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐาน (Transformation) ในตัวตน เพราะการเข้าถึงความจริง ความดี ความงาม เป็นการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐาน (Transformative learning) ผู้ที่ร่วมเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงจะเกิดความสุขอย่างที่ไม่เคยเจมาก่อน เพราะจิตสำนึกใหม่ที่จะคลายจากการเอาตัวเองเป็นศูนย์กลาง ไปสู่ความเป็นหนึ่งเดียวของทั้งหมด (The Same Oneness)

มหาวิทยาลัยอาจทดลองให้ ๑ คณะวิชาหรือ ๑ สถาบันรับผิดชอบ ๑ ตำบล วิธีนี้จะทำให้คณะวิชาต้องเชื่อมโยงความเชี่ยวชาญเฉพาะเรื่องไปสู่การพัฒนาอย่างบูรณาการ และทำให้คณะวิชาเห็นคุณค่าของกันและกัน และทำงานอย่างเชื่อมโยงกัน

(๓) **ภาคีช่วยพัฒนา** มหาวิทยาลัยอาจไม่คุ้นเคยและไม่มั่นใจกับการทำงานกับพื้นที่ หากมีบุคคลและองค์กรที่เคยทำงานกับพื้นที่ในด้านต่างๆ เป็นตัวช่วย จะทำให้มหาวิทยาลัยทำงานได้ง่ายขึ้น และดีขึ้น

บุคคลและองค์กรที่อยู่ในภาคีช่วยพัฒนาที่มาร่วมประชุมที่นครนายกในวันที่ ๒๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙ มีดังต่อไปนี้

นายแพทย์ประเวศ วะสี	ผู้สนับสนุนความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น
นายแพทย์วิจารณ์ พานิช	นายกสภามหาวิทยาลัยมหิดล ประธาน มูลนิธิสยามกัมมาจล มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ มูลนิธิสตรี-สตรี-สตรี-สตรี มูลนิธิจัดการความรู้เพื่อสังคม ผู้เชี่ยวชาญเรื่องการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง
นายแพทย์สมศักดิ์ ชุณหะวัณ	อดีต รมช.สาธารณสุข อดีตผู้อำนวยการสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข รองประธานมูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ ผู้เชี่ยวชาญระบบสุขภาพ
นายสมพร ใช้บางยาง	อดีตอธิบดีกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ประธานสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(พอช.) อดีตประธานคณะกรรมการบริหารแผนสุขภาพชุมชน สสส.
นายเอ็นนู ชื่อสุวรรณ	อดีตรองผู้จัดการ ธกส. ประธานมูลนิธิจำเนียร สาระนาถ ผู้เชี่ยวชาญเรื่องสถาบันการเงินชุมชนและธนาคารต้นไม้
พลเอกบุญสร้าง เนียมประดิษฐ์	อดีต ผบ.สส. สนช. ประธานมูลนิธิเพื่อนสันติภาพ ผู้ส่งเสริมพลังพลเมือง
นายสำราญ ฉัตรโท	รองกรรมการผู้จัดการสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสี ช่อง ๓ สนใจระบบข้อมูลข่าวสารและการสื่อสาร
ดร.สุรัชย์ ศรีสารคาม	อดีตปลัดกระทรวงไอซีที นายกสมาคมเครือข่ายไอซีทีเพื่อการพัฒนาสังคม ผู้เชี่ยวชาญเรื่องระบบข้อมูลข่าวสารและการสื่อสาร ผู้วางรากฐานบัตรประจำตัวประชาชนเลข ๑๓ หลัก
นายเกียรติศักดิ์ กิตติธัญวงศ์	เลขาธิการสมาคมเครือข่ายไอซีทีเพื่อการพัฒนาสังคม

นายเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์	ศิลปินแห่งชาติ อดีตประธานคณะกรรมการเครือข่ายศิลปินเพื่อการปฏิรูป
นายदनัย หวังบุญชัย	คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย อดีตเลขานุการคณะกรรมการเครือข่ายศิลปินเพื่อการปฏิรูป
คุณปิยาภรณ์ มั่นทะจิตร	ผู้จัดการมูลนิธิสยามกัมมาจล ผู้ส่งเสริมการปฏิรูปการเรียนรู้
นายธีรพล นิยม	ประธานกลุ่มบริษัทแปลน กรุ๊ป สถาบันอาศรมศิลป์
พระมหาสุทิตย์ อารกโร	ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ สถาบันวิจัยพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.บุญยัง ปลั่งกลาง	คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ผู้เชี่ยวชาญพลังงานทางเลือก
รศ.ดร.ประวิต เอราวรรณ	ประธานมูลนิธิสถาบันวิจัยระบบการศึกษา อธิการบดีมหาวิทยาลัยนครพนม
ดร.เดชรัตน์ สุขกำเนิด	คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ผู้เชี่ยวชาญเรื่องการสังเคราะห์ข้อมูลให้มีความหมาย
นายสุเทพ เกื้อสงฆ์	องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยว อย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) ผู้เชี่ยวชาญเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชน
นายแพทย์สุวัฒน์ วิริยพงษ์สุกิจ	ผู้อำนวยการโรงพยาบาลสมเด็จพระบรมราชินีนาถอำเภอหนองบัว
นายแพทย์ประสิทธิ์ชัย มั่งจิตร	ผู้อำนวยการโรงพยาบาลแก่งคอย
นายพลกร วงศ์ทองแก้ว	ผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.)
คุณดวงพร เสงบุญพันธ์	ผู้อำนวยการสำนักสุขภาวะชุมชน สสส.
คุณเพ็ญพรรณ จิตตะเสนีย์	ผู้อำนวยการสำนักสุขภาวะเด็ก เยาวชน และครอบครัว สสส.
นายแพทย์ชาญวิทย์ วสันต์ธนารัตน์	ผู้อำนวยการสนับสนุนสุขภาวะองค์กร สสส.
คุณชลลดา สิทธิพิรุณ	เลขาธิการมูลนิธิสตรี-สตรีจังหวัด เพื่อปฏิรูปการเรียนรู้
คุณสุทธิกานต์ ชุณหะวัณ	นักวิชาการมูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ
คุณเนาวรัตน์ ชุมยวง	นักวิชาการอิสระ ผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อมวลชนสัมพันธ์

การที่นำรายชื่อของบุคคลและองค์กรในส่วนของภาคีช่วยพัฒนามาลงไว้ เพื่อให้เห็นความตั้งใจ และความสนใจ หรือความเชี่ยวชาญของภาคี เพื่อคณะวิชาต่างๆในมหาวิทยาลัย หรืองานในพื้นที่ ต้องการสนับสนุนในเรื่องใดจะได้ประสานงานได้ตรงตามความต้องการ

๔.

กลไกในการทำงาน

นายแพทย์เฉลิมชัย บุญยะลีพันธ์ อธิการบดี ที่ปรีksamมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เป็นผู้อำนวยการโครงการ

ในการประชุม ๓ ฝ่าย ที่จังหวัดนครนายกในวันที่ ๒๙ กุมภาพันธ์ - ๑ มีนาคม ๒๕๕๙ ควรจะได้ข้อตกลงเบื้องต้นว่าคณะวิชาต่างๆ ของ มศว. จะทำงานกับพื้นที่อย่างไร เช่น ๑ คณะวิชา ต่อ ๑ ตำบล หรือวิธีอื่นใด

แต่ละฝ่ายคือฝ่ายจังหวัด ฝ่ายมศว. และภาคีช่วยพัฒนา ควรจะตั้งผู้ประสานเพื่อทำงานร่วมกันในสามเหลี่ยมพัฒนาจังหวัดอย่างบูรณาการ มศว.ควรจัดให้มีทีมติดตามความก้าวหน้า

ควรมีการนัดประชุมทุก.....เดือน เพื่อติดตามความก้าวหน้า แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และพัฒนาการดำเนินงานให้ดียิ่งขึ้นไปเรื่อยๆ

**เครื่องมือที่ใช้ในการทำงานในโครงการนี้คือ การเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติใน
สถานการณ์จริง**

ทุกคนจะได้เรียนรู้ให้เข้าใจได้ดีขึ้น เก่งขึ้น เกิดปัญญาร่วม มีนวัตกรรมใหม่ๆ เกิดความเชื่อถือว่าไว้วางใจกันมากขึ้น และมีความสุขอย่างยิ่งขึ้น ประสบการณ์ที่ได้จะนำไปพัฒนาต่อยอดทำประโยชน์อย่างอื่นๆต่อไป

โครงการนี้จะสร้างผู้เชี่ยวชาญจำนวนมากขึ้นมาทุกฝ่าย ทั้งฝ่ายพื้นที่จังหวัด ฝ่ายมหาวิทยาลัย และฝ่ายภาคีช่วยพัฒนา ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาอย่างบูรณาการในจังหวัดอื่นๆต่อไป จนในที่สุดเกิดการพัฒนาอย่างบูรณาการในทุกจังหวัดทั่วประเทศไทย ทำให้ประเทศไทยมีการพัฒนาอย่างยั่งยืน

โครงการมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒกับการพัฒนาจังหวัดนครนายก และจังหวัดสระแก้วอย่างบูรณาการ โดยความร่วมมือของ ๓ ฝ่าย ในครั้งนี้ จึงมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ เพราะอาจเป็นต้นแบบที่พัฒนาไปสู่การพัฒนาอย่างบูรณาการทั่วประเทศ อันเป็นการสร้างประเทศไทยที่ศานติสุขและยั่งยืน